

Met 'n diepe verlange.

Catherine Willemse. Kaapstad: Human & Rousseau. 2006. 128 pp. ISBN: 0-7981-4632-X.

Met 'n diepe verlange is Catherine Willemse se outobiografiese vertelling wat sy geskryf het om, soos sy dit stel, "vir my en my man Stephen se nageslag 'n bietjie meer sekerheid oor hulle afkoms te gee".

Die vertelling val in drie dele uiteen. Die eerste deel beantwoord aan die outeur se voorneme deurdat sy haar voorgeslagte naspour tot die vrygestelde slawe wat hulle deur die barmhartigheid van die sendeling Barnabas Shaw op die nedersetting Raithby digby Somerset-Wes gevestig het. In hierdie deel word hul name, lotgevalle en leefwyse opgeskryf en hulle sodoende in die geskiedenis ingeskryf. Hierin word 'n beeld geskets van die Boland waarin mense van verskillende kleur- en rasagtergronde vermeng het. 'n Mooi verhaal is dié van Ouma Rosa waaroor mens nog lank bly wonder. Daar word ook onomwonde gewys op die onregverdige praktyke, o.a. die verlies van hul grond, wat as gevolg van kleurbevoorregting aan die orde was. Die leser kry voorts 'n beeld van 'n vroeë agrariese leefwyse waarin mense met harde werk en trots 'n selfonderhoudende bestaan uit moeilike omstandighede kon vorm. Die nostalgiese kyk op verdwene gebruike en tradisies word gebalanseer met vertellings wat die mooi en lelike kant van dié mense belig.

In deel twee vertel die outeur van haar roeping as sendeling van die Afrika Evangeliese Bond. Sy wys op die ongewoonheid van hierdie stap in 'n tyd dat vroue so gou moontlik 'n eggenoot moes vind om vir hulle te sorg en jongmeisies van haar ouderdom se algemene beroepskanse gestrek het tot huiseiens vir ander. In haar vertelling van haar omswerwing om die Christelike boodskap tot so ver as die onherbergsame dele van die Noord-Kaap te bring, word mens geraak deur

die diepe geloofsoortuiging en selfopheffing van haar en haar medesendelinge. Hierdie deel gee ook 'n blik op die armoede en sosiale verval wat in die veertigerjare van die vorige eeu wyd voorgekom het in (meesal bruin) plattelandse gemeenskappe.

Deel drie bevat anekdotes van haar huwelik en kinders. In hierdie klein geskiedenis is daar, soos in die res van die boek, 'n besinning wat die vertelling verby die persoonlike neem en in die eenvoud daarvan 'n wyse, beskouwlike inslag laat blyk. Sy vertel op gelate toon hoe die politieke oproer van die sewentig- en tagtigerjare haar gesin geraak het en bring mens onder die indruk van die broosheid van lewe in daardie turbulente tye. Daarmee weerlé sy die opvatting dat die ervaring van vroue essensieel 'n eiesinnige, private belewing is; iets wat sy regdeur die boek doen deur haar ervaring te situeer in die gebeure binne haar gemeenskap. Die omwentelinge op makro sosio-politieke terrein word selde betrek. Dit strook met haar verklaarde afsydigheid teenoor die politiek wat, teenstrydigheid aan haar Christelike beginsels, meer verdelend te werk sou gaan.

Die nawoord deur die outeur se seun, Hein Willemse, gee verdere inligting oor die ontstaan van die boek. Dit is 'n heruitgawe van 'n teks wat vroeër in beperkte oplaag, vir 'n klein kring van familie en vriende, by die uitgewery Astrec verskyn het en nou aan 'n wyer leserspubliek beskikbaar gestel word. Hein Willemse bring hulde aan 'n merkwaardige figuur en dui 'n aantal leimotiewe in die teks aan wat die outeur in haar uniekheid, maar ook as verteenwoordigend van 'n geslag en 'n era kenmerk. Hy situeer die memorie, soos dit aanvanklik getipeer is deur die outeur, binne die genre van die outobiografie en voer aan dat die skryf daarvan, gesien die yl aanbod van outobiografieë in Afrikaans deur vroue, "'n besitname van 'n geskiedenis soos die verteller dit 'ervaar' het [...] 'n bemagtigingsdaad" is.

In sy onlangs verskene *Nog altyd hier gewees: Die storie van 'n Stellenbosse gemeenskap* (2007) dui Hermann Giliomee op die klein hoeveelheid nie-fiksie werke wat die storie van bruin Afrikaanse gemeenskappe boekstaaf. *Met 'n diepe verlanje* is 'n boeiende vertelling wat 'n persoonlike perspektief gee op vormingstye in so 'n gemeenskap en 'n belangrike aanvulling tot die werk wat onder meer R. E. van der Ross in *Up from Slavery* (2005) en in sy ander werke gedoen het.

Steward van Wyk
Universiteit van Wes-Kaapland, Bellville

Nog altyd hier gewees.

Hermann Giliomee. Kaapstad: Tafelberg. 2007. 261 pp. ISBN: 9790624044666.

Dit lyk werklik asof die bruin mense herontdek word, of hoe sê ekke? Nie te lank gelede nie verskyn *In die bloed*, saamgestel deur Howard Biscombe, oor die bruin mense wat deur die *Group* (dis nou die Wet op Groepsgebiede) uit Die Vlakte van Stellenbosch uitgeskuif is. En nou volg Hermann Giliomee se *Nog altyd hier gewees*, wat die breër geskiedenis van Stellenbosch se bruin mense behandel.

Natuurlik gaan dit oor heelwat meer as die bruin mense van Stellenbosch, want dit kan mos nie by Stellenbosch bly nie, want Stellenbosch is deel van die Kaap, en die Kaap van die land, en so kan jy aangaan.

En so is die bruin mense ook nie 'n afgesonderde bevolkingsgroep in die land nie. Hans Heese het nie verniet sy boek oor slawe (van die voorgangers van die bruin mense) *Groep sonder grense* genoem nie.

Wat jou bring by die benaming *bruin mense*. Groep sonder grense? Ja wel, maar wat van Groep sonder naam? Giliomee sê hy hou nie van "kleurling" nie en hy skryf liever van bruin mense. Ek stem saam. Maar al

hierdie gekarring oor 'n naam is net 'n bewys van die onwilligheid om te erken dat ons, die kleurlinge, ontstaan uit 'n vermenging van wit en slaaf en nog alles en wat.

Toe Giliomee se boek in Maart 2007 by 'n geleentheid op Stellenbosch bespreek is, vra ek aan die gehoor: Gee my 'n definisie van 'n wit Suid-Afrikaner? Geen antwoord nie. Ek vra weer: Steek op die hande dié wat nie in sy of haar voorgeslagte bruin mense het nie? Die gehoor het uit byna honderd "wit" mense bestaan, maar nie een hand gaan op nie! Sê dit iets?

Die belangstelling wat die boek wek, bewys dat die onderwerp, die bruin mense, nie alleen interessant is nie, maar ook dat sy onderwerp, bruin mense nog altyd aktueel is, en dat dit aan die hart van die land se politiek, sy hartklop en sy kultuur lê. Die skrywer behandel die dorp se bruin mense in sy geskiedenis, sy ekonomie, sy skole, sy godsdiens, trouens in alle aspekte van sy samelewing. En dit kan nie anders nie, want wat is Stellenbosch sonder die bruin mense? Was sy stigter, Simon van der Stel dan nie 'n bruin man nie?

Wat die geskiedenis betref, doen dit 'n mens goed om te lees van S. P. Cilliers, Nic Olivier, Sampie Terreblanche, Erika Theron en andere wat hul deel bygedra het tot die verkryging van 'n meer geregterlike stelsel. Ek mis die name van Koos du Toit en Jaap Durand – miskien behoort hulle tot 'n jonger geslag! Maar dit is goed om te sien dat Pieter Daniels se bydrae genoem word. Ek sien al lankal daarna uit dat Daniels tot sy reg kom. Giliomee sou goed doen om sy posisie op US te gebruik om iemand 'n deeglike studie oor Daniels te laat doen. Daniels, 'n Stellenbosser, het in Desember 1883 die Afrikander League (Coloured) gestig, maar nog merkwaardiger was die invloed wat hy op Mohandas Gandhi se denke gehad het, en wat die Mahatma ingelyf het in sy filosofie van lydelike verzet in Indië.

Kerk en skool word in diepte behandel, en daar sal heelwat nostalgie opbruin in die